

INGLIZ VA O'ZBEK TEZ AYTISHLARINING FONETIK, RITMIK VA OBRAZLI JIHATIDAN QIYOSIY TAHLILI

Yuldashev Og'abek Komiljon o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti

Xorijiy tillar kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tez aytishlari (tongue twisters) fonetik, ritmik va semantik qatlamlari bo'yicha filologik tahlil qilinadi. Tez aytishlarning fonetik takror, artikulyatsion murakkablik, alliteratsiya va ritm orqali shakllanishi, shuningdek, semantik va majoziy obrazlar bilan boyitilishi ko'rib chiqiladi. Ingliz va o'zbek tez aytishlari lingvopoetika va lingvokulturologik nuqtai nazardan nutq estetikasi, badiiy ifoda va madaniy kodlarni aks ettirishda muhim vosita sifatida qadrlanadi.

Kalit so'zlar: tez aytish, alliteratsiya, fonetika, ritm, obrazlilik, lingvopoetika, lingvokulturologiya, artikulyatsiya

Аннотация

В данной статье анализируются английские и узбекские скороговорки с точки зрения фонетических, ритмических и семантических слоёв. Рассматривается формирование скороговорок через фонетическое повторение, артикуляционную сложность, аллитерацию и ритм, а также их семантическое и метафорическое наполнение. Английские и узбекские скороговорки представляют собой важный инструмент для изучения эстетики речи, художественной выразительности и культурных кодов.

Ключевые слова: скороговорка, аллитерация, фонетика, ритм, образность, лингвопоэтика, лингвокультурология, артикуляция

Abstract

This article provides a philological analysis of English and Uzbek tongue twisters, focusing on their phonetic, rhythmic, and semantic layers. The study examines how tongue twisters are constructed through phonetic repetition, articulatory complexity, alliteration, and rhythm, as well as how they are enriched with semantic and metaphorical imagery. English and Uzbek tongue twisters serve as important tools for exploring speech aesthetics, literary expressiveness, and cultural coding.

Keywords: tongue twister, alliteration, phonetics, rhythm, imagery, linguopoetics, linguoculturology, articulation

Tez aytishlar (tongue twisters) xalq og'zaki ijodining murakkab va filologik jihatdan qiziqarli shakli bo'lib, ular talaffuz mashqi, ritmik takror va semantik

obrazlarni uyg'unlashtiradi. Ushbu janr nafaqat nutq texnikasini rivojlantirishga xizmat qiladi, balki lingvopoetik va lingvokulturologik jihatlarni ham ochib beradi. Ingliz va o'zbek tez aytishlari talaffuz mashqi sifatida tanilgan bo'lsada, ular fonetik murakkablik, alliteratsiya, ritmik ohang, majoziy va semantik qatlamlar orqali madaniy va badiiy kodlarni ifodalaydi.

Inglizcha ***Chester Cheetah chews a chunk of cheep cheddar cheese*** misolida /tʃ/ va /ʃ/ affrikatalarining ketma-ket takrorlanishi talaffuzni murakkablashtiradi va artikulyatsion koordinatsiyani talab qiladi. Shu bilan birga ***Real rock wall*** tez aytishida /r/ va /l/ sonorlarining uzluksiz takrorlanishi fonetik ritm hosil qiladi va talaffuz tezligini boshqarishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekcha ***Tubsiz dengiz dedingizmi? dengiz tengsiz dedingizmi?*** misolida /d/ va /t/ portlovchi undoshlarining ketma-ketligi talaffuz jarayonini tezlashtiradi va fonetik uyg'unlikni ta'minlaydi, bu esa nutq mashqi sifatida samaradorlikni oshiradi. ***Qobil qordan qorbobo yasadi*** misolida /q/ tovushining takrorlanishi fonetik zanjir hosil qiladi, talaffuz jarayonining murakkabligini oshiradi va artikulyatsion reflekslarni rivojlantiradi. Shu tariqa har bir tez aytish tilning fonetik imkoniyatlarini maksimal darajada ochib beradi.

Tez aytishlarda ritmning shakllanishi tovushlarning uzluksiz takrorlanishi, so'z uzunligi, urg'u va konsonantlar bilan bog'liq. Inglizcha tez aytishlarda artikulyatsion dinamikaga urg'u beriladi, bu esa matnga musiqiy ohang va oqim beradi, talaffuz tezligi va barqarorligini ta'minlaydi. O'zbekcha tez aytishlarda esa ritm fonetik o'yin, paronomaziya va semantik obrazlar bilan uyg'unlashadi, bu esa matnga badiiy ohang va fonetik jonlilik bag'ishlaydi. Shu tariqa, ritmik tuzilma nafaqat talaffuzni rivojlantiradi, balki matnning lingvopoetik mazmunini ham boyitadi. Inglizcha Chester Cheetah obrazining kulgili va o'yinchan xarakteri matnga dinamik ohang beradi, Real rock wall esa manoton, ritmik tuzilishi bilan musiqiy effekt yaratadi. O'zbekcha Qobil qordan qorbobo yasadi misolida majoziy obraz va folkloriy ramzlar birlashadi, Tubsiz dengiz dedingizmi? misolida esa so'zlar o'yini fonetik va semantik uyg'unlikni beradi. Bu elementlar lingvopoetik tahlilda matnning badiiy, semantik va fonetik qatlamlarini birlashtiradi, nutq estetikasi va madaniy ifodani bir vaqtning o'zida rivojlantiradi. Ingliz tez aytishlari ko'proq artikulyatsion mashq, musiqiy ritm va hazil elementlariga urg'u beradi. Shu bilan birga ular nutq madaniyati va bolalar og'zaki ijodini rivojlantirishda vosita sifatida ishlatiladi. O'zbek tez aytishlari esa fonetik murakkablikni ramziy va semantik qatlam bilan boyitadi, xalq tasavvuri va madaniy kodlarni aks ettiradi. Har ikki til tez aytishlari lingvokulturologik jihatdan nutq madaniyati, og'zaki an'ana va badiiy ifoda vositasi sifatida qimmatga ega. Ingliz va o'zbek tez aytishlari fonetik, ritmik va tasviriy qatlamlarning uyg'unlashuvi orqali shakllangan murakkab og'zaki ijod shaklidir. Ingliz tez aytishlarida artikulyatsion mashq va fonetik ritm ustun bo'lsa, o'zbek tez aytishlarida semantik va majoziy

obrazlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har ikkala til tez aytishlari nutq estetikasi, lingvopoetika va lingvokulturologiyani o'rganish uchun boy ilmiy material hisoblanadi. Shu bilan birga ular xalq og'zaki ijodining fonetik, semantik va ritmik imkoniyatlarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda ingliz va o'zbek tez aytishlari fonetik, ritmik va tasviriy qatlamlarning uyg'unlashuvi orqali shakllangan murakkab og'zaki ijod shaklidir. Ular nafaqat talaffuz mashqi, balki lingvopoetik va lingvokulturologik tahlil uchun boy ilmiy materialni tashkil etadi. Inglizcha tez aytishlarda artikulyatsion mashq va fonetik ritm ustun bo'lib, talaffuzni tezlashtirish, undosh va unli tovushlarning uyg'unligini mustahkamlash hamda nutq koordinatsiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ular matnga musiqiy ohang va dinamik ritm bag'ishlaydi, badiiy ifodani kuchaytiradi va nutq energiyasini oshiradi.

O'zbekcha tez aytishlarda esa fonetik murakkablik bilan birga semantik va majoziy obrazlar muhim ahamiyat kasb etadi. So'zlar o'yini, paronomaziya va folkloriy ramzlar orqali tez aytishlar nafaqat talaffuzni, balki xalq tasavvuri, madaniy kod va og'zaki an'analarni ham aks ettiradi. Bu elementlar matnga badiiy chuqurlik beradi, semantik qatlamni boyitadi va nutq estetikasi nuqtai nazaridan yanada murakkab fon yaratadi. Har ikkala til tez aytishlari tahlili fonetik, ritmik va semantik komponentlarning o'zaro bog'liqligini ko'rsatadi. Inglizcha misollar artikulyatsion mashq va ritmik struktura ustuvorligini ochib berayotgan bo'lsa, o'zbekcha misollar esa majoziy obrazlar va folkloriy ifodaning nutq va fonetika bilan uyg'unlashishini namoyish qiladi. Shu tariqa, ingliz va o'zbek tez aytishlari filologik tadqiqot uchun noyob material bo'lib, tilning fonetik imkoniyatlari, semantik boyligi va madaniy ifoda vositalarini chuqurroq o'rganish imkonini beradi. Shuningdek, tez aytishlarni o'rganish nutq pedagogikasi, talaffuzni takomillashtirish, og'zaki ijod va madaniy ongini rivojlantirish uchun amaliy ahamiyatga ega. Ular nutqning estetikasini, lingvopoetik tuzilmasini va lingvokulturologik qirralarini tushunishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shu sababli, tez aytishlar nafaqat tilshunoslik, balki filologiya, pedagogika va madaniyatshunoslik sohalarida ham ilmiy tadqiqotning asosiy ob'ekti bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Komiljon o'g, O. A. Y. (2025). Using Coloronyms And Magic Numbers in English And Uzbek Speed Reading. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 5(05), 17-19.
2. Komiljon o'g, Y. O. A. (2025). THE EFFECTIVENESS OF EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN PRESCHOOL CHILDREN. *Ustozlar uchun*, 74(2), 233-236.

3. Komiljon o'g, Y. O. A. (2025). MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALARGA CHET TILINI O'QITISHDA UCHRAYDIGAN QIYINCHILIKLAR. *Ustozlar uchun*, 74(2), 190-192.
4. O'G'Li, O. A. K. (2024). O'ZBEK VA INGLIZ XALQ MAQOLLARI O'RTASIDAGI LINGVOKULTUROLOGIK VA SEMANTIK XUSUSIYATLARNING MAZMUNI VA ULARNING AMALDA QO'LLANILISHI. *Academic research in educational sciences*, 5(CSPU Conference 1), 801-805.
5. Komiljon o'g'li, S. M., & Amrillojonovich, R. U. PERFORMANCE EVALUATION OF OPENCV AND GAZETRACKING MODELS FOR AUTOPROCTORING.